กสม.๗
รายงานผลการพิจารณา
คำร้องที่ขอให้เสนอแนะ
นโยบายหรือข้อเสนอ
ในการปรับปรุงกฎหมาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

วันที่ ๑๒ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๘

รายงานผลการตรวจสอบ ที่ ๑๐๐๓/๒๕๕๗

เรื่อง สิทธิชุมชน กรณีการดำเนินงานของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ส่งผลกระทบต่อประชาชนในพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) และจงกัล (Chongkal) ในจังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา

ผู้ร้อง มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ , Equitable Cambodia และสมาคมกัมพูชาเพื่อการสนับสนุนและป้องกันสิทธิมนุษยชน (LICADHO)

ผู้ถูกร้อง บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด

๑. ความเป็นมา

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้รับเรื่องร้องเรียนจากมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ , Equitable Cambodia และ LICADHO (คำร้องที่ ๒๕๙/๒๕๕๖) ว่า บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติไทย ได้รับสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ (ELCs) เพื่อดำเนินธุรกิจอุตสาหกรรมน้ำตาลในพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัล (Chongkal) จังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา โดยสัมปทานที่ดินดังกล่าวนั้น รัฐบาลกัมพูชาได้แบ่งพื้นที่สัมปทานให้กับบริษัทย่อย ๓ บริษัท ซึ่งเชื่อมโยงกับบริษัทน้ำตาลมิตรผล จำกัด และในการเข้าดำเนินการในพื้นที่สัมปทานดังกล่าว ได้มีการยึดครองที่ดินของคนในท้องถิ่นอย่างผิดกฎหมาย โดยการพังทลายบ้านเรือนและฆ่าสัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน มีการลอบวางเพลิงหมู่บ้าน และทำลายพืชพันธุ์ธัญญาหารเสียหาย ทำให้ชาวบ้านถูกข่มขู่คุกคามและถูกจับกุม นำมาซึ่งการขาดความมั่นคงทางอาหารและเกิดภาวะยากจนอย่างรุนแรงต่อประชาชนกัมพูชาที่ได้รับผลกระทบ

/๒. การพิจารณา...

๒. การพิจารณาคำร้องเรียน

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาแล้วเห็นว่า กรณีร้องเรียนเป็นกรณีที่ต้องพิจารณาว่า บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ซึ่งเป็นองค์กรภาคธุรกิจในประเทศไทย อาจมีการดำเนินการทางธุรกิจที่ไม่เป็นไปตามหลักพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี ได้แก่ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) รวมทั้งอาจขัดแย้งกับหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ และเยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) ซึ่งมีหลักการพื้นฐานให้องค์กรธุรกิจ ต้องเคารพหลักสิทธิมนุษยชนโดยหลีกเลี่ยง การกระทำหรือการมีส่วนที่จะทำให้เกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น และควรดูแลผลกระทบทางลบจากการที่องค์กรธุรกิจเข้าไปเกี่ยวข้อง ตลอดจนหาทางป้องกันหรือลดกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการผลิต หรือการบริการขององค์กรธุรกิจ อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางธุรกิจ แม้ว่าองค์กรธุรกิจจะไม่ได้มีส่วนทำให้เกิดผลกระทบเหล่านั้นก็ตาม

กรณีร้องเรียนตามคำร้องดังกล่าวจึงมีมูลว่า การดำเนินการขององค์กรธุรกิจไทยดังกล่าวอาจเกี่ยวข้องและก่อให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนกัมพูชา ประกอบกับผู้ร้องเป็นองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายไทย ซึ่งเป็นการดำเนินกิจการเกี่ยวข้องโดยตรงกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และมิได้มีวัตถุประสงค์ในทางการเมืองหรือมุ่งค้ากำไรจากการดำเนินกิจการ จึงเป็นผู้มีสิทธิร้องเรียนตามมาตรา ๒๔ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ กรณีจึงอยู่ในอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ (๑) (๒) และ (๓) ที่กำหนดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ไทยเป็นภาคี และเสนอแนะนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

/ทั้งนี้ คณะ ...

ทั้งนี้ คณะอนุกรรมการพิจารณาเรื่องร้องเรียนและกลั่นกรองรายงานผลการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ในคราวประชุมครั้งที่ ๑๖/๒๕๕๖ เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน ๒๕๕๖ มีมติเห็นชอบและส่งเรื่องให้คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนพิจารณาดำเนินการ

๓. การตรวจสอบ

คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนได้พิจารณาคำร้อง บันทึกถ้อยคำของผู้ชี้แจง และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๑๕ และได้ตั้งประเด็นการตรวจสอบตามคำร้องว่า การดำเนินการทางธุรกิจของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด และได้รับการสัมปทานที่ดินเพื่อประกอบกิจการโรงงานน้ำตาลและไร่อ้อยในพื้นที่ อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัล (Chongkal) ในจังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชา ได้มีการกระทำอันนำไปสู่ข้อเท็จจริงตามคำร้องว่า มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น หรือไม่ ได้หาทางป้องกันหรือลดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการดังกล่าว และมีมาตรการที่จะแก้ไขโดยการชดเชยหรือเยียวยาเพื่อความเป็นธรรม หรือไม่ และกรณีเป็นการสมควรที่จะเสนอแนะนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือไม่ อย่างไร

๓.๑ คำชี้แจงของผู้ร้อง

ผู้ร้องในฐานะองค์การเอกชนด้านสิทธิมนุษยชนซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย (มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ) และองค์กรพัฒนาเอกชนประเทศกัมพูชา ได้แก่ Equitable Cambodia และ LICADHO ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงด้วยวาจาต่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน เมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ และชี้แจงด้วยเอกสารว่า บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทเอกชนสัญชาติไทย มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนซึ่งเกิดขึ้นในประเทศกัมพูชา โดยสรุปการชี้แจงได้ ดังนี้

๑. ความเป็นมา

ในเดือนมกราคม ๒๕๕๑ กระทรวงเกษตรป่าไม้และประมงของประเทศกัมพูชา (MAFF) ได้อนุมัติการสัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ (Economic Land Concessions – ELCs) เป็นเวลา ๗๐ ปี ในเขตพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัล (Chongkal) ในจังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชา ให้กับบริษัทน้ำตาล ๓ แห่ง ดังนี้

(๑) บริษัท อังกอร์ชูการ์ จำกัด (Angor Sugar Co.Ltd.,)

(๒) บริษัท โตนเล ชูการ์ เคน จำกัด (Tonle Sugar Cane Co.Ltd.,)

(๓) บริษัท เคนแอนด์ ชูการ์ วัลเลย์ จำกัด (Cane and Sugar Valley Co.Ltd.,)

/บริษัททั้ง...

บริษัททั้ง ๓ บริษัทนี้ เป็นบริษัทย่อยของกลุ่มน้ำตาลมิตรผลโดยมีผู้อำนวยการบริษัททั้ง ๓ บริษัท เป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด และได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีในวันเดียวกัน ได้รับสัมปทานในวันเดียวกัน มีการลงนามในสัญญาสัมปทานในวันเดียวกัน โดยทั้ง ๓ บริษัทได้รับสัมปทานที่ดินพื้นที่รวมกันมากกว่า ๑๙,๗๐๐ เฮกแตร์ (๑ เฮกแตร์ เท่ากับ ๖.๒๕ไร่) ในพื้นที่หมู่บ้านบอส (Bos) หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum)

๒. ปัญหาและผลกระทบซึ่งเกิดขึ้นในประเทศกัมพูชา

๒.๑ การบังคับไล่รื้อและเผาทำลายบ้านเรือน

ภายหลังจากได้รับสัมปทาน ในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๕๑ พนักงานบริษัท อังกอร์ ชูการ์ จำกัด (Angor Sugar Co.Ltd.,) ได้เข้าไปรื้อถอนและทำลายบ้านเรือนของชาวบ้านในหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) จำนวน ๑๕๔ หลังคาเรือน ในขณะที่เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหาร และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จำนวนกว่า ๑๕๐ คน ก็ได้เข้าไปรื้อถอนและเผาทำลายบ้านเรือนของชาวบ้านในหมู่บ้านบอส (Bos) จนพังยับเยินและขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่ ต่อมาในเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ได้มีการเข้าไปไล่รื้อและเผาทำลายบ้านเรือนในหมู่บ้านโอบัดมุน (o'Bat Moan) อีก ๑๐๐ หลังคาเรือน รวมแล้วมีบ้านเรือนชาวบ้านหมู่บ้านโอบัดมุน (o'Bat Moan) ถูกรื้อถอนและเผาทำลายจำนวน ๒๕๔ หลังคาเรือน

๒.๒ การจับกุมดำเนินคดีและคุมขัง

ในระหว่างการไล่ที่ ได้มีการจับกุมคุมขังและทำร้ายผู้ที่เคยเป็นผู้นำหมู่บ้าน ผู้นำชุมชนสองคนถูกจำคุกเป็นเวลา ๒ ปี ในข้อหาถางป่าของรัฐ ในขณะที่อีกสองคนได้รับการปล่อยตัวหลังจากโดนกักตัวอยู่ ๖ เดือน ในสถานกักกันก่อนการพิจารณาคดี โดยหนึ่งในผู้ถูกจับกุมเป็นผู้หญิงชื่อนางฮวย ไม (Hoy Mai) ชาวบ้านจากหมู่บ้านบอส (Bos) ได้ชี้แจงในที่ประชุมคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนเมื่อวันที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ว่า เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๕๒ ภายหลังจากที่หมู่บ้านบอส (Bos) ถูกไล่รื้อและเผาทำลาย นางฮวย ไม และสามีพร้อมกับชาวบ้านอีก ๖ คน ได้เดินเท้าจากพื้นที่เพื่อจะไปร้องเรียนต่อสมเด็จฮุนเซ็นนายกรัฐมนตรี ณ กรุงพนมเปญ อย่างไรก็ตาม เมื่อไปถึงกลับถูกปฏิเสธไม่ให้พบนายกรัฐมนตรี จึงไปพักค้างแรมกันที่เจดีย์เก่าใจกลางกรุงพนมเปญ ในตอนกลางคืน ตำรวจได้ไปตามจับตัวนางฮอย ไม ซึ่งสามีของเธอและชาวบ้านคนอื่นหลบหนีไปได้ ส่วนนางฮอย ไม ถูกจับกุมและถูกตั้งข้อกล่าวหาว่าละเมิดคดีอาญาภายใต้กฎหมายป่าไม้ และถูกนำไปจำคุกที่เรือนจำเสียมเรียบในขณะที่กำลังตั้งครรภ์ได้ ๕ เดือน

หลังจากถูกจำคุกเป็นเวลา ๘ เดือน ต่อมาในเดือนมิถุนายน พ.ศ.๒๕๕๓ นางฮอย ไม และลูกชายที่คลอดระหว่างถูกจำคุกได้รับการปล่อยตัวโดยต้องแลกกับการลงนาม

/ในข้อตกลง...

ในข้อตกลงที่ถอนการเรียกร้องสิทธิในที่ดินที่หมู่บ้านบอส (Bos) และยอมรับในที่ดินที่มีการจัดหาไว้ให้แทน อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่นางฮอย ไม กลับไปที่บ้าน กลับไม่ได้รับที่ดินใดๆ ตามที่มีการสัญญาไว้

๒.๓ การสูญเสียพื้นที่ทำการเกษตร

ชาวบ้านต้องสูญเสียพื้นที่ทำนา ไร่ และสวนผลไม้ ไปจำนวนมาก โดยจากการสำรวจข้อมูลพบว่าชาวบ้านสูญเสียที่ดินทำนาโดยเฉลี่ยครอบครัวละ ๕ เฮกแตร์ การเข้ายึดครองที่ดินเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ชาวบ้านกำลังเก็บเกี่ยวผลผลิต ทำให้ชาวบ้านยังต้องสูญเสียพืชพันธุ์ธัญญาหารที่ปลูกมาไปทั้งหมด และชาวบ้านยังพบว่าผลผลิตของชาวบ้านที่ถูกยึดไปนั้น ได้ถูกผู้ที่ได้สัมปทานที่ดินนำไปขายเสียเองอีกด้วย

๒.๔ การขาดความมั่นคงทางอาหาร

จากการสูญเสียพื้นที่ทำการเกษตรและการไม่สามารถเข้าไปเก็บเกี่ยวผลผลิตที่ปลูกเอาไว้ทั้งหมด ทำให้ชาวบ้านไม่มีเสบียงอาหารที่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต และไม่มีเงินมากพอที่จะซื้อหาอาหารประทังชีวิตได้ นอกจากนี้ พื้นที่ป่าชุมชนที่ชาวบ้านเคยใช้เป็นแหล่งเก็บหาอาหารในการดำรงชีวิตก็ถูกทำให้เสื่อมโทรมและถูกทำลายจากการเข้าไปทำไร่อ้อยของบริษัท นอกจากนี้ การสัมปทานของบริษัทอังกอร์ ชูการ์ ทำให้ขนาดของป่าชุมชน (กำลังอยู่ในระหว่างยื่นขอการรับรองให้เป็นพื้นที่ป่าชุมชนอย่างเป็นทางการ) เคยมีอยู่ในพื้นที่ชุมชนรัตตะนักสัมบัก (Rattanak Sambak) จำนวน ๒๘,๗๗๒ เฮกแตร์เหลือเพียง ๑๒,๘๗๒ เฮกแตร์ มีผลกระทบต่อคนหลายพันคนใน ๑๖ หมู่บ้าน ในขณะที่แหล่งน้ำธรรมชาติที่เคยได้ใช้ประโยชน์ทั้งการเป็นแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภคหรือการจับสัตว์น้ำหรือพืชน้ำก็ถูกปิดกั้นด้วยไร่อ้อย และส่วนที่ใช้ได้ก็มีน้ำเหลือน้อยและกลายเป็นมลพิษ ส่งผลให้ปลาในแหล่งน้ำที่เคยจับได้ก็มีลดน้อยลงตามไปด้วย

๓. การชดเชยเยียวยา

แม้ชาวบ้านจะต้องสูญเสียทั้งที่อยู่อาศัย พื้นที่ทำกิน พืชผลทางการเกษตร และแหล่งอาหารตามธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการสัมปทานที่ของบริษัท มิตรผล จำกัด แต่ชาวบ้านจำนวนหนึ่งกลับไม่ได้รับเงินหรือค่าชดเชยใดๆ ในขณะที่ชาวบ้านส่วนที่ได้รับการชดเชยก็ปรากฏว่าค่าชดเชยที่ได้รับถูกประเมินต่ำกว่าค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจริง และมีเพียง ๑๔ ครอบครัวเท่านั้นที่ได้รับการชดเชยด้วยการให้ที่ดินในพื้นที่ที่อพยพไปอยู่ใหม่ อย่างไรก็ตาม บ้านที่สร้างในพื้นที่ที่เข้าไปอยู่ใหม่ก็เป็นบ้านคุณภาพต่ำ ไม่สามารถเป็นที่พักพิงได้ ชาวบ้านต้องใช้ถุงปุ๋ยหรือกระสอบข้าวพลาสติกมาซ่อมแซม น้ำดื่มน้ำใช้ขาดแคลน การเดินทางในพื้นที่ใหม่ก็เป็นไปด้วยความยากลำบากและต้องใช้ทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางสูงเนื่องจากอยู่ห่างไกล การดูแลสุขภาพ การศึกษาและการติดต่อสื่อสารกับภายนอกเต็มไปด้วยข้อจำกัด โรงเรียนที่อยู่ใกล้ที่สุดกับพื้นที่อพยพใหม่อยู่

/ห่างออกไป...

ห่างออกไปถึง ๑๐ กิโลเมตร และที่ดินที่นำมาชดเชยก็ยังไม่มีเอกสารสิทธิแม้ว่าชาวบ้านจะได้พยายามร้องขอหลายครั้งเพื่อให้มีเอกสารสิทธิเป็นลายลักษณ์อักษร แต่คำร้องขอเหล่านั้นก็ถูกปฏิเสธมาตลอด นอกจากนี้ กระบวนการชดเชยยังขาดการมีส่วนร่วมจากชาวบ้าน มีการข่มขู่ คุกคาม และทุจริตฉ้อโกง

๔. รายได้และการประกอบอาชีพ

แม้มีชาวบ้านบางรายจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจะได้รับอนุญาตให้ทำงานในไร่อ้อย แต่ก็มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ เพราะโดยเฉลี่ยแล้ว คนงานได้ค่าจ้างประมาณ ๑๐,๐๐๐ เรียล (๒.๕๐ เหรียญสหรัฐ) ต่อการทำงาน ๑๐ – ๑๒ ชั่วโมงต่อวัน แรงงานเหล่านี้ไม่ได้รับอนุญาตให้ออกจากไร่อ้อยยกเว้นแต่ป่วย นอกจากนี้ จากรายงานของ Pred, D. and Nuijen, M. (๒๐๑๓) Bittersweet Harvest: A Case Study on the Displacement Impacts of the EU Everything But Arms Initiative in Cambodia. Oxford: Forthcoming publication ได้ปรากฏข้อมูลว่า มีการจ้างงานหญิงตั้งครรภ์และเด็กอย่างเปิดเผย และยังมีอันตรายอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากการขาดมาตรฐานคุ้มครองสุขภาพในสถานประกอบการและกฎระเบียบความปลอดภัย บริษัทไม่สอนการฉีดพ่นสารเคมีให้กับคนงาน ไม่มีอุปกรณ์ป้องกันให้คนงานใช้ ทำให้คนงานเกิดอาการเจ็บป่วย เช่น เกิดอาการระคายเคืองที่ผิวหนังและมีการอาเจียนเป็นเลือด นอกจากนี้ การทำงานก็ไม่มีความมั่นคงเนื่องจากบริษัทมีความจำเป็นในการใช้คนงานในไร่อ้อยเพียงประมาณ ๒ – ๔ เดือนต่อปีเท่านั้น

๕. ความพยายามช่วยเหลือโดยองค์กรต่างๆ ของกัมพูชา

ในปี ๒๕๕๓ องค์กรต่างๆ ของกัมพูชาได้ส่งเรื่องโดยแนบเอกสารจำนวนมากเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนไปยัง Better Sugarcane Initiative หรือที่เรียกกันในปัจจุบันว่า “บองซูโคร – Bonsucro” ซึ่งเป็นสมาคมที่ตั้งอยู่ในประเทศอังกฤษ มุ่งดำเนินการให้การผลิตน้ำตาลมีมาตรฐานและความยั่งยืน ตามมาตรฐานที่ได้กำหนดไว้ ที่บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด เคยเป็นสมาชิกอยู่ และยังมีการส่งเรื่องให้บริษัทฯ อย่างไรก็ตาม ต่อมาบริษัทได้ถอนตัวจากการเป็นสมาชิกของบองซูโคร และดำเนินการต่อไปโดยปราศจากการรับรองมาตรฐานจากสมาคมดังกล่าว

ต่อมา เครือข่ายพันธมิตรองค์กรพัฒนาเอกชน Clean Sugar Campaign พยายามทำให้บริษัทฯ ตอบสนองโดยเรียกผ่านทางศูนย์ข้อมูลธุรกิจและทรัพยากรมนุษย์ (Business and Human Rights Resource Center) ซึ่งเป็นเวปไซต์ที่ไม่แสวงผลกำไรโดยทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้บริษัทเอกชนที่ถูกกล่าวหาว่ามีการปฏิบัติไม่เหมาะสมได้ชี้แจง โดยเมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม ๒๕๕๕ บริษัทฯ ได้ชี้แจงผ่านทางเวปไซต์นี้ โดยปฏิเสธข้อกล่าวหา และยืนยันว่า บริษัทฯ ไม่ควรเป็นผู้แบกรับความรับผิดชอบในการละเมิดสิทธิมนุษยชนในการลงทุนที่กัมพูชา เพราะเป็นการลงทุนที่รัฐบาลกัมพูชาได้ประกันความถูกต้องแล้ว

/๖. การกระทำ...

๖. การกระทำละเมิดกฎหมายกัมพูชา

ในเรื่องการให้สัมปทานที่ดิน บทบัญญัติมาตรา ๕๙ ของกฎหมายที่ดินกัมพูชา พ.ศ.๒๕๔๔ (Land Law of Cambodia, ๒๐๐๑) จำกัดจำนวนที่ดินสัมปทานทางเศรษฐกิจต่อผู้ขอสัมปทานหนึ่งรายไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ เฮกแตร์ (Land Law of Cambodia ๒๐๐๑, Article ๕๙) หรือ ๖๒,๕๐๐ ไร่ (๑ เฮกแตร์ เท่ากับ ๖.๒๕ไร่) ในกรณีนี้แม้ว่า สัมปทานที่ดินทั้ง ๓ แห่งจะแยกการจดทะเบียนภายใต้ชื่อบริษัทที่ต่างกัน แต่บริษัท มิตรผล จำกัด ก็ยอมรับว่าทั้ง ๓ บริษัทมีความเกี่ยวข้องกัน

นอกจากนี้ ในพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการให้สัมปทานที่ดินทางเศรษฐกิจ (Sub-decree No ๑๔๖ on Economic Land Concessions ๒๐๐๕) ได้ระบุให้บริษัทที่ได้รับสัมปทานต้องมีการดำเนินการบางประการ เช่น มาตรา ๑๒ และมาตรา ๒๐ กำหนดว่า บริษัทต้องทำการประเมินผลกระทบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เรียบร้อย แต่ในความเป็นจริงชาวบ้านไม่เคยได้รับเอกสารการประเมินผลกระทบใดๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายเลย

๗. การละเมิดภาระผูกพันข้อตกลงระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน

ผู้ร้องเห็นว่า ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านในพื้นที่สัมปทาน ซึ่งกินเนื้อที่ในเขตหมู่บ้านบอส (Bos) หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) ในเขตพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัล (Chongkal) ในจังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชานั้น เป็นการละเมิดข้อตกลงด้านสิทธิมนุษยชนที่กำหนดไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (ICESCR) ในเรื่องการไล่รื้อ การละเมิดสิทธิในอาหาร (ข้อ ๑๑ ข้อย่อยที่ ๑ - ICESCR) การจับกุมคุมขัง (ข้อ ๙ – ICCPR) และรวมถึงการละเมิดหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (๒๕๕๔))

๘. รายงานการศึกษาวิจัยผลกระทบจากสัมปทานที่ดินไร่อ้อยและโรงงานน้ำตาลหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) จังหวัดโอดอร์เมียนเจย (Oddar Meanchey) ประเทศกัมพูชา

Equitable Cambodia และ LICADHO ได้ทำการวิจัยภาคสนามในหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) ในช่วงระหว่างเดือนกันยายน – ตุลาคม ๒๕๕๗ ซึ่งเป็นหนึ่งในหมู่บ้านที่ได้รับผลกระทบ โดยเหตุผลที่เลือกทำการศึกษาวิจัยหมู่บ้านนี้ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบรุนแรงที่สุด

/ในการวิจัย...

ในการวิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ชาวบ้านจำนวน ๔๘ คนที่ถูกไล่ออกจากหมู่บ้าน เพื่อจะให้ได้ข้อมูลอย่างน้อยร้อยละ ๒๒ จากทั้งหมด ๒๑๔ ครอบครัว ซึ่งถูกไล่รื้อที่ดิน ในจำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้ง ๔๘ คนนี้ มี ๒๘ คนที่เป็นส่วนหนึ่งของผู้ที่ยื่นเรื่องร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไทย ส่วนอีก ๒๐ คนที่ไม่ได้ยื่นเรื่องร้องเรียนนั้น ได้รับการรับรองจากหัวหน้าชุมชนว่า เป็นผู้ได้รับผลกระทบจริง

แบบสอบถามที่ใช้ในการทำวิจัยจัดทำโดยความร่วมมือระหว่างองค์กรยุติธรรมกัมพูชาและมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ ต้นฉบับของแบบสอบถามเป็นภาษาอังกฤษ และได้แปลเป็นภาษาเขมร โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดประกอบด้วย ๕ ส่วน ได้แก่

- ข้อมูลผู้ถูกสัมภาษณ์
- สถานการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ถูกสัมภาษณ์ก่อนโรงงานน้ำตาลมาตั้งในพื้นที่
- สถานการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ถูกสัมภาษณ์เมื่อโรงงานน้ำตาลมาตั้งในพื้นที่
- สถานการณ์ในปัจจุบันและอนาคต
- ข้อร้องเรียนถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเทศไทย

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ว่า ก่อนการไล่รื้อหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) ในปี พ.ศ.๒๕๕๑ และพ.ศ.๒๕๕๒ ผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (มากกว่าร้อยละ ๙๐) สามารถที่จะเลี้ยงดูครอบครัวของพวกเขาได้อย่างพอเพียงจากการทำเกษตรผสมผสานและการเก็บหาของป่าในบริเวณใกล้เคียง การปลูกข้าวเคยเป็นแหล่งรายได้หลักของผู้ถูกสัมภาษณ์ร้อยละ ๘๓ ในขณะที่การเก็บหาของป่าเป็นแหล่งรายได้หลักร้อยละ ๑๗ ผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนมากปลูกพืชผักอื่นๆ บนที่ดินของตนด้วย แม้ว่ารายได้เฉลี่ยต่อเดือนจะค่อนข้างต่ำคือ ๕๖๖,๖๐๐ เรียล/เดือน หรือราว ๑๔๐ ดอลลาร์สหรัฐต่อเดือน ครอบครัวส่วนใหญ่ก็สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงจากความสามารถในการปลูกข้าวที่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว

เมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ ผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดถูกใช้ความรุนแรงเพื่อขับไล่ให้ออกไปจากบ้านของตนเพื่อเปิดทางให้กับการทำไร่อ้อย ซึ่งทำให้พวกเขาต้องสูญเสียที่ดินสำหรับการสร้างบ้านเพื่ออยู่อาศัยขนาดราว ๔๐ x ๖๐ เมตร อีกทั้ง ที่ดินเพาะปลูกขนาด ๕ เฮกแตร์ (ประมาณ ๓๑.๒๕ ไร่) บ้านหลายหลัง รวมถึงข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ อย่างไรก็ตาม แม้จะถูกกดดันและคุกคามจากเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (๔๕ คน จากทั้งหมด ๔๘ คน) ไม่ยินยอมที่จะย้ายไปยังพื้นที่อพยพ เนื่องจากค่าชดเชยที่มีการเสนอให้ไม่เป็นธรรม กล่าวคือ เสนอชดเชยโดยให้พื้นที่ป่าที่ยังไม่ได้หักร้างถางพงจำนวน ๑ เฮกแตร์ (ประมาณ ๖.๒๕ ไร่) ให้แทนที่ดินเพาะปลูกขนาด ๕ เฮกแตร์ ซึ่งถูกยึดไป

/งานวิจัย...

งานวิจัยได้เผยให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในวิถีชีวิตของผู้ถูกสัมภาษณ์หลังจากการแย่งยึดที่ดินจากที่เคยเป็นแหล่งรายได้หลักของประชาชนก่อนที่จะมีการไล่รื้อในพื้นที่ คือการปลูกข้าวและเก็บหาของป่า การสูญเสียที่ดินและการทำลายป่าบังคับให้ครอบครัวของผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องเปลี่ยนแนวทางการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ มีผู้ถูกสัมภาษณ์เพียงร้อยละ ๓๐ เท่านั้นที่รายงานว่าการเกษตรยังคงเป็นแหล่งรายได้หลัก ขณะที่ร้อยละ ๓๕ กล่าวว่าพวกเขาต้องกลายเป็นแรงงานรายวันไม่ว่าจะในภาคเกษตรหรือก่อสร้าง ถึงแม้ว่าจำนวนครอบครัวที่ยังคงเก็บหาของป่าภายหลังการไล่รื้อจะคล้ายเดิม แต่ทุกครอบครัวกล่าวว่า ปริมาณของป่าที่เก็บหาได้ลดลงเนื่องจากที่ป่าถูกถางทำลายไปอย่างมีนัยสำคัญ

รายได้เฉลี่ยของประชาชนลดลงจาก ๕๖๖,๖๐๐ เรียล (ประมาณ ๑๔๐ ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือน ก่อนการไล่รื้อเหลือ ๔๙๖,๒๐๐ เรียล (ประมาณ ๑๒๔ ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือนหลังการย้ายถิ่นฐาน แม้ว่าโดยรวมจะไม่ได้มีความเปลี่ยนแปลงมากนักในเชิงรายได้เฉลี่ย แต่เมื่อพิจารณาโดยเจาะจงที่รายได้จากการทำเกษตรและการเก็บหาของป่าก็ปรากฏเห็นตัวเลขความสูญเสีย ทั้งนี้ ผู้ถูกสัมภาษณ์จำนวน ๓๐ ใน ๔๘ คน ที่เคยมีรายได้จากการทำเกษตร จะสูญเสียรายได้ดังกล่าวไปเฉลี่ยอยู่ที่ ๗๕,๒๐๐ เรียล (ประมาณ ๑๙ ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือน และผู้ถูกสัมภาษณ์ ๓๘ ใน ๔๘ คน ซึ่งมีรายได้จากการเก็บหาของป่า ต้องสูญเสียรายได้ดังกล่าวเฉลี่ยแล้ว ๒๒๗,๕๐๐ เรียล (ประมาณ ๕๖ ดอลลาร์สหรัฐ) ต่อเดือน ทั้งนี้รายได้ดังกล่าวถือเป็นรายได้ที่สำคัญของผู้ถูกสัมภาษณ์หลายราย อีกทั้งแม้ว่าตัวเลขรายได้รวมโดยเฉลี่ยจะไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปมากนัก แต่ค่าครองชีพของประชาชนกลับเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากในปัจจุบันครอบครัวผู้ถูกสัมภาษณ์ต้องซื้ออาหารกิน โดยก่อนที่จะถูกขับไล่ พวกเขาสามารถปลูกหรือเก็บหาเอาจากป่าได้เอง สิ่งนี้จึงส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตอย่างพอเพียงของผู้ถูกสัมภาษณ์

ก่อนหน้านี้ผู้ถูกสัมภาษณ์ทั้งหมดพึ่งพาการทำเกษตร เช่น การปลูกข้าว การเก็บหาของป่า หรือการปลูกพืชผักอื่นรอบๆ บ้านสำหรับเป็นแหล่งอาหารและรายได้ การที่ต้องสูญเสียที่ดินไปจึงส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของพวกเขา ผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ (ร้อยละ ๘๗) กล่าวว่า พวกเขาไม่สามารถหาเลี้ยงครอบครัวอย่างพอเพียงได้อีกต่อไป อีกทั้ง คุณภาพชีวิตก็ตกต่ำลง ความมั่นคงทางอาหารอยู่ในเกณฑ์ต่ำ มีปัญหาสุขภาพเพิ่มมากขึ้น ต้องเป็นหนี้ และหลายคนไม่สามารถอยู่กับครอบครัวได้เพราะต้องออกไปทำงานต่างจังหวัด ผู้ถูกสัมภาษณ์บางคนยังตั้งข้อสังเกตถึงเสรีภาพในการเดินทางที่ถูกจำกัด เนื่องจากการไม่สามารถเข้าถึงป่าและพื้นที่รอบๆ ที่ดินสัมปทาน รวมถึงการถูกเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นข่มขู่ และเนื่องจากไม่ทราบแน่ชัดว่าจะได้ที่ดินของตนคืนหรือไม่ ผู้ถูกสัมภาษณ์ส่วนใหญ่จึงคาดการณ์อนาคตของตนในแง่ลบอย่างยิ่ง

/๙. การถอนตัว...

๙. การถอนตัวของบริษัทมิตรผลจากพื้นที่การลงทุน

จากคำให้การเพิ่มเติมของผู้ยื่นคำร้อง ประชาชนในพื้นที่ได้รับฟังข่าวการถอนตัวของบริษัทออกจากพื้นที่สัมปทาน ตั้งแต่ช่วงเดือนมกราคม ๒๕๕๘ จากปากคำของเจ้าหน้าที่รัฐบาลระดับอำเภอ อย่างไรก็ตาม ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลที่เกี่ยวกับที่ดินของตนแต่อย่างใด และไม่มีการสื่อสารโดยตรงจากบริษัท เป็นเหตุให้ประชาชนเกิดความหวาดเกรงว่า ที่ดินทำกินและป่าไม้ที่ถูกยึดไปจะได้รับคืนมาหรือไม่ ต่อมา ในเดือนพฤษภาคม ๒๕๕๘ มีกองกำลังทหารเดินทางเข้าไปในพื้นที่ มีลักษณะคล้ายจะยึดพื้นที่เพื่อใช้ในกิจการหนึ่งใด แต่ประชาชนก็ได้ห้ามไว้ และยิ่งเพิ่มความสงสัยให้กับประชาชนมากยิ่งขึ้นว่า หากบริษัทถอนตัวออกจากพื้นที่ ที่ดินสัมปทานจะไปตกอยู่ในมือของบริษัทรายใหม่ แทนที่จะกลับมายังชาวบ้าน

๓.๒ การเดินทางไปรับฟังข้อมูลจากผู้ร้องเพิ่มเติมในพื้นที่

นายแพทย์นิรันดร์ พิทักษ์วัชระ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และประธานคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน ได้เดินทางไปรับฟังข้อมูลเพิ่มเติมจากผู้ร้องและประชาชนเพิ่มเติมเมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๗ ในระหว่างการเดินทางไปประชุมแลกเปลี่ยนสถานการณ์เกี่ยวกับธุรกิจและสิทธิมนุษยชนในกรณีนโยบายการสัมปทานที่ดินเพื่อเกษตรพาณิชย์ (Business and Human Rights with Land Concession Policy for Agribusiness) ในพื้นที่จังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) โดยในช่วงเช้าเป็นการรับฟังข้อมูลชาวบ้านจากหมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) และช่วงบ่ายเป็นการรับฟังข้อมูลจากชาวบ้านหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) โดยสรุปการรับฟังได้ว่า ชาวบ้านได้เข้ามาอยู่อาศัยและทำกินในที่ดินนี้ตั้งแต่ประมาณ ๖๐ ปีมาแล้ว โดยในอดีตชาวบ้านมีที่ดินครอบครัวละประมาณ ๕ – ๒๐ เฮกแตร์ ขึ้นอยู่กับขนาดของครอบครัวใหญ่หรือเล็ก โดยเฉลี่ยชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีประมาณไม่เกิน ๕ เฮกแตร์ต่อครอบครัว ต่อมา เมื่อชาวบ้านรับรู้ว่าที่ดินของตนได้ตกเป็นของบริษัท ชาวบ้านก็ได้พยายามที่จะเข้าไปเจรจากับบริษัท แต่ไม่เป็นผล และในท้ายที่สุดชาวบ้านก็ถูกบังคับให้ต้องประทับลายนิ้วมือในเอกสาร ซึ่งต่อมาชาวบ้านทราบว่าเป็นเอกสารที่บอกให้ชาวบ้านออกจากที่ดินของตน

ในเรื่องการชดเชย บริษัทเสนอค่าชดเชยประมาณ ๔๐๐ ดอลลาร์ต่อ ๑ เฮกแตร์ ต่อมาบริษัทต่อรองเหลือ ๒๐๐ ดอลลาร์ต่อ ๑ เฮกแตร์ และในท้ายที่สุดบริษัทก็ไม่จ่ายค่าชดเชยเลย ส่วนการชดเชยเป็นที่ดิน ปรากฏว่าที่ดินที่บริษัทให้ชดเชยมาแก่ชาวบ้านเป็นพื้นที่ซึ่งมีชาวบ้านจากหมู่บ้านอื่นเป็นเจ้าของอยู่แล้ว ทำให้ชาวบ้านที่ถูกบริษัทเอาที่ดินไปไม่สามารถเข้าไปทำประโยชน์ในที่ดินที่บริษัทให้ชดเชยมาได้ ส่งผลให้ชาวบ้านไม่มีที่ดินทำกิน หรือในรายที่ยังพอมีที่ดินเหลืออยู่ แต่ก็ไม่เพียงพอต่อการทำกินเลี้ยงดูครอบครัว ชาวบ้านจึงต้องอพยพไปทำงานที่ประเทศไทย โดยทำอาชีพรับจ้าง กรรมกร หรือค้าขายเล็กน้อยตามแนวชายแดน ทำให้ครอบครัว

/แตกแยก...

แตกแยก เด็กๆ ไม่สามารถเข้าเรียนได้เพราะต้องช่วยพ่อแม่หาเงิน ส่วนการทำงานกับบริษัทก็ไม่เป็นจริงเพราะตำแหน่งงานมีไม่มาก

นอกจากนี้ บริษัทยังได้รับสัมปทานที่ดินซึ่งเป็นพื้นที่ป่าชุมชนและเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชนที่ชาวบ้านจากหลายชุมชนเข้าไปใช้ประโยชน์ในการเก็บหาของป่าในการดำรงชีวิต แต่เมื่อบริษัทเข้าไปดำเนินการตามสัมปทานที่ดินในพื้นที่ป่าชุมชน บริษัทได้สั่งห้ามชาวบ้านเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชน และการเข้าไปในพื้นที่ป่าชุมชนต้องผ่านพื้นที่สัมปทานของบริษัท ซึ่งมีการจัดยามกั้นไม่ให้ชาวบ้านเข้าไปในพื้นที่ ทำให้ชาวบ้านไม่สามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ได้อีกต่อไป ส่งผลกระทบความมั่นคงทางอาหารของชาวบ้านเป็นอย่างมาก

ทั้งนี้ ชาวบ้านยืนยันว่า ไม่มีชาวบ้านในหมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) รายใดถูกซ้อมหรือถูกจับคุมขัง

ในช่วงบ่าย เป็นการเดินทางไปรับฟังข้อมูลจากชาวบ้านหมู่บ้านโอบัดมุน (O' Bat Moan) โดยสรุปข้อมูลการรับฟังได้ว่า เดิมชาวบ้านได้รับการจัดสรรที่ดินจากรัฐให้อยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่มาตั้งแต่ปี ค.ศ.๒๐๐๓ (พ.ศ.๒๕๔๖) ต่อมา ในปี ค.ศ. ๒๐๐๗ – ๒๐๐๘ (พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๑) บริษัทได้เข้าไปในพื้นที่และให้ชาวบ้านประทับลายมือในกระดาษเปล่า ในปี ค.ศ.๒๐๐๙ (พ.ศ.๒๕๔๒) บริษัทได้เข้าไปชาวบ้านที่อาศัยอยู่ก่อนให้ออกไป โดยใช้ทั้งวิธีการเผาทำลายบ้านเรือนของชาวบ้าน และเผาทำลายและยึดพืชผลทางการเกษตรของชาวบ้านทั้งหมด ทั้งยังมีการจับกุมและคุมขังชาวบ้านจำนวน ๑๑ ราย ในข้อหาครอบครองที่ดินของรัฐและทำกินในพื้นที่หลวง

ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์ได้มีการจัดพื้นที่อพยพใหม่ให้ชาวบ้าน แต่มีชาวบ้านบางส่วนเท่านั้นที่ยินยอมเข้าไปอยู่ในพื้นที่อพยพใหม่ นอกจากนี้ ยังมีปัญหาว่าชาวบ้านไม่รู้ว่าที่ดินที่ได้รับอยู่บริเวณไหน ไม่มีแนวเขตที่ดินที่ชัดเจน ไม่มีเอกสารหรือข้อกำหนดใดๆ ที่จะบอกว่าชาวบ้านจะได้อยู่ในพื้นที่ได้นานแค่ไหน ชาวบ้านยังคงอยู่ในสภาพอดอยาก ต้องได้รับการช่วยเหลือด้านอาหารจาก LICADHO ที่ได้นำข้าวสารมาบรรเทาความเดือดร้อนให้ชาวบ้านได้บ้าง จนกระทั่งจึงมีการแจ้งแนวเขตพื้นที่ทำกิน ชาวบ้านจึงเริ่มปลูกข้าวเองได้บ้าง

ส่วนครอบครัวอื่นที่ไม่ยอมรับการเข้าไปอยู่ในพื้นที่อพยพใหม่ เพราะว่าเห็นว่าสภาพพื้นที่ใช้ทำกินอะไรไม่ได้ ก็ได้กระจัดกระจายไปทำงานในพื้นที่อื่นๆ โดยมีบางส่วนที่ย้ายไปอยู่กับหมู่บ้านบอสเดิม และบางส่วนก็อพยพไปทำงานในประเทศไทย

ชาวบ้านต้องการพื้นที่ดินที่เคยทำกินเดิมกลับคืนมา การที่ไม่มีที่ดินทำให้เด็กไม่ได้เรียนหนังสือ และต้องหนีไปทำงานที่ประเทศไทย ซึ่งก็เป็นการเข้าเมืองแบบหรือถูกผิดกฎหมาย ในขณะที่การทำงานในบริษัทน้ำตาลมีรายได้เพียง ๙๐ บาทต่อวัน เท่านั้น

/๓.๓ คำชี้แจง...

๓.๓ คำชี้แจงของผู้ถูกร้อง

บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด

บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ชี้แจงข้อเท็จจริงสรุปได้ ดังนี้

(๑) การชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๖

กลุ่มมิตรผลมีความมุ่งมั่นในการดำเนินธุรกิจเกี่ยวกับ "เกษตรกรรมยั่งยืน" ในทุกรูปแบบ การดำเนินกิจการตลอดระยะเวลากว่า ๖๐ ปีที่ผ่านมา ถือเป็นเครื่องพิสูจน์ที่ยืนยันให้เห็นถึงความมุ่งมั่นดังกล่าวต่อเกษตรกรและชุมชนชาวไร่อ้อยเป็นอย่างดี โดยกลุ่มมิตรผลมีการจัดการธุรกิจที่เสริมสร้างสัมพันธภาพที่มั่นคง โปร่งใส และเป็นธรรมกับชาวไร่อ้อย นอกจากนี้ ความเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมอ้อยและน้ำตาลในประเทศไทยของกลุ่มมิตรผลยังสะท้อนให้เห็นถึงความมุ่งมั่นขององค์กรในการกำกับดูแลกิจการบนพื้นฐานของธรรมาภิบาลที่ดี การเป็นแบบอย่างของการดำเนินงานที่เป็นเลิศ การลงทุนในงานวิจัยและพัฒนา รวมทั้งการแบ่งปันความรู้และการถ่ายทอดเทคโนโลยีใหม่ๆ ให้กับชาวไร่อ้อย

กลุ่มมิตรผลเริ่มดำเนินธุรกิจในประเทศไทย ตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๙๔๖ ต่อมา จึงได้ขยายฐานการผลิตสู่สาธารณรัฐประชาชนจีน และสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตามลำดับ โดยได้ลงทุนก่อสร้างโรงงานน้ำตาลและธุรกิจต่อเนื่องกว่า ๑๐ แห่ง อีกทั้ง ยังส่งเสริมการปลูกอ้อยอย่างยั่งยืนแก่เกษตรกรในชุมชนท้องถิ่นกว่า ๑๕๐,๐๐๐ ราย การดำเนินกิจการดังกล่าวรวมถึงการลงทุนจำนวนมหาศาลในการส่งเสริมการเรียนรู้ของชาวไร่อ้อย ทั้งทางด้านวิชาการและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงงานบริการในการส่งเสริมการปลูกอ้อย การสร้างถนน การพัฒนาระบบชลประทาน การสนับสนุนการศึกษาและการสาธารณสุขในชุมชนท้องถิ่น

บริษัทใช้รูปแบบการดำเนินธุรกิจลักษณะเดียวกันนี้ในราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.๒๐๐๙ กล่าวคือ วางแผนการใช้พื้นที่สำหรับการเพาะปลูกอ้อยของบริษัทแบบจำกัด (ขนาดเล็ก) และส่งเสริมการปลูกอ้อยของชาวไร่ในพื้นที่ใกล้เคียงในระยะยาว แผนการลงทุนของบริษัทรวมถึงการสร้างโรงงานน้ำตาลและการสร้างโรงไฟฟ้าชีวมวลเพื่อผลิตและส่งกระแสไฟฟ้าไปยังการไฟฟ้าท้องถิ่นของกัมพูชา การลงทุนดังกล่าว ถือเป็นโอกาสสำคัญของชาวไร่อ้อยท้องถิ่นในการพัฒนาผลผลิตของตนผ่านการสนับสนุนด้านเทคโนโลยี การถ่ายทอดองค์ความรู้และการจ้างงานของกลุ่มมิตรผล

กลุ่มมิตรผลไม่สนับสนุนการบุกรุกพื้นที่ครอบครองของผู้อื่น รวมทั้งการบังคับไล่ที่หรือการทำลายทรัพย์สินของผู้ใด กรณีการลงทุนของกลุ่มมิตรผลในราชอาณาจักรกัมพูชานั้นมีการดำเนินงานที่ถูกต้องตามกฎหมายในราชอาณาจักรกัมพูชาทุกขั้นตอน อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับหลักการว่าด้วยธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนปี ค.ศ.๒๐๑๑ ขององค์การสหประชาชาติ (Guiding Principles

/on Business...

on Business and Human Rights ๒๐๑๑) โดยข้อตกลงตามสัญญานั้น รัฐบาลกัมพูชาจะเป็นผู้ทำการสำรวจและจัดสรรที่ดินสัมปทานเพื่อการเกษตรให้แก่กลุ่มมิตรผล ทั้งนี้ เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้ระบุลักษณะพื้นที่ เช่น เป็นที่ดินซึ่งมีการครอบครองและอยู่อาศัย หรือเป็นที่ดินซึ่งต้องแยกออกไปเพื่อการอนุรักษ์ เช่น พื้นที่ป่าสงวนของชาติ โบราณสถาน และพื้นที่ภายใต้ความคุ้มครอง และหากจำเป็นต้องมีการเวนคืนที่ดิน เจ้าหน้าที่ของรัฐจะเป็นผู้เจรจาจนได้ข้อยุติ โดยเงื่อนไขของสัญญาดังกล่าว กลุ่มมิตรผล ในฐานะผู้ได้รับสัมปทานจะต้องผู้รับผิดชอบต่อค่าชดเชยในการเวนคืนตามข้อตกลงที่ยุติแล้ว

โครงการการลงทุนของกลุ่มมิตรผลในราชอาณาจักรกัมพูชาอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการพัฒนาธุรกิจ โดยได้ลงทุนโดยตรง ๑ บริษัท และลงทุนร่วมกับบริษัทอื่นในอีก ๒ บริษัท ทั้งนี้ มิได้มีชาวกัมพูชาถือหุ้นในบริษัทเหล่านี้แต่ประการใด ขณะนี้ บริษัทฯ ได้รับการจัดสรรสัมปทานที่ดินเพียง ๑๘,๔๐๐ เฮกแตร์ และอยู่ในขั้นตอนของการทดลองปลูกอ้อยเนื่องจากสภาพดินในบางพื้นที่ไม่เหมาะสม โดยยังมิได้ทำการก่อสร้างโรงงานผลิตน้ำตาล อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานในระยะดังกล่าว ได้ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจในท้องถิ่นด้วยการจ้างงานแล้วกว่า ๑๐๐ อัตรา (ซึ่งจะเพิ่มเป็น ๓๐๐ อัตราในช่วงฤดูเพาะปลูกเก็บเกี่ยว) นอกจากนี้ ยังสร้างโอกาสให้กับเกษตรกรชาวกัมพูชาในการพัฒนาที่ดินทำกินของตนและเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการไร่อ้อยอย่างยั่งยืน ซึ่งกลุ่มมิตรผลเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ทั้งแก่พนักงานท้องถิ่นโดยตรงและการส่งเสริมการเรียนรู้สู่ชาวไร่ผ่านพนักงานของบริษัท

สรุปภาพรวมโครงการ อาจกล่าวได้ว่า พื้นที่จำนวนมากที่เคยกำหนดไว้ในเขตพิจารณาสัมปทานถูกตัดทอนไปหลังการสำรวจและการหารือร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ภาครัฐและประชาชน รวมทั้งการแยกพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งธรรมชาติและโบราณสถานของชาติออกไป การตัดทอนพื้นที่ออกไปถึงร้อยละ ๔๐ – ๖๐ เป็นไปตามที่กลุ่มมิตรผลเคยคาดคะเนไว้ตามประสบการณ์การลงทุนที่ผ่านมา ทั้งนี้ บริษัทคาดว่าพื้นที่สัมปทานที่ได้รับอาจถูกตัดทอนเพิ่มขึ้นถึงระดับที่ใกล้เคียงหรือต่ำกว่าที่คาดว่าจะเป็นขนาดซึ่งก่อให้เกิดการคุ้มทุนในการทำไร่อ้อยพร้อมโรงงานผลิตน้ำตาลขนาดกำลังผลิต ๑๐๐,๐๐๐ ตัน ซึ่งต้องการอ้อยเป็นวัตถุดิบไม่น้อยกว่า ๑,๐๐๐,๐๐๐ ตัน

(๒) การชี้แจงด้วยวาจา เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘

ผู้แทนบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ได้ชี้แจงโดยสรุปได้ว่า เมื่อประมาณปลายปี ๒๕๕๗ กรรมการบริษัทได้มีมติให้ถอนการลงทุนและคืนสัญญาสัมปทานที่ดินให้รัฐบาลกัมพูชา บริษัทรับรู้ว่าชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน และได้ว่าจ้างกลุ่ม International Environment Management ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อลงไปดูสำรวจข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นในพื้นที่จากการสัมปทานที่ดินของบริษัท ทั้งนี้ บริษัทยืนยันว่าพร้อมจะรับผิดชอบความ

/เสียหายที่...

เสียหายที่เกิดขึ้นโดยจะใช้กรอบ International Finance Corporation ซึ่งจะใช้เวลาในการเก็บข้อมูลประมาณ ๓ – ๔ เดือน โดยจะเก็บข้อมูลจำนวนครอบครัวที่เสียหายและรายได้ต่อครัวเรือน นอกจากนี้ บริษัทยังได้แนะนำรัฐบาลกัมพูชาให้คืนสิทธิในที่ดินให้แก่ชาวบ้าน อย่างไรก็ตาม การคืนพื้นที่แก่ชาวบ้านนั้นขึ้นอยู่กับรัฐบาลกัมพูชาในการพิจารณาต่อไป

(๓) การชี้แจงเป็นลายลักษณ์อักษร เมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘

กลุ่มมิตรผลได้ชี้แจงความคืบหน้าในการดำเนินการ ดังนี้

๑. ปัจจุบัน (เดือนกรกฎาคม ๒๕๕๘) กลุ่มมิตรผลได้มีหนังสือแจ้งการขอคืนพื้นที่สัมปทานทั้งหมดที่ได้รับจากรัฐบาลกัมพูชา ซึ่งทางรัฐบาลกัมพูชาโดยสำนักนายกรัฐมนตรีได้มีหนังสือภายในไปยังกระทรวงฯ และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องของประเทศกัมพูชา ยืนยันการอนุมัติการคืนพื้นที่สัมปทานดังกล่าวเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และขณะนี้ทางบริษัทฯ ได้ออกจากพื้นที่ที่เคยได้รับสัมปทานทั้งหมดแล้ว

๒. กลุ่มมิตรผลอยู่ในขั้นตอนดำเนินการปิดบริษัทย่อยในประเทศกัมพูชา โดยได้ดำเนินการอย่างถูกต้องตามขั้นตอนของกฎหมายประเทศกัมพูชาอย่างเคร่งครัด และจะให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

๓. กลุ่มมิตรผลได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาในระดับสากล เพื่อศึกษา Post Investment study โดยใช้แนวทางในการศึกษาตามกรอบที่เป็นที่ยอมรับและนำไปใช้ในระดับสากล โดย ADB และ World Bank ภายหลังที่กลุ่มมิตรผลได้รับอนุญาตจากกระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง แล้ว บริษัทที่ปรึกษาได้ลงพื้นที่ในช่วงเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา และได้เข้าพบผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อหารือในรายละเอียด ปัจจุบันอยู่ระหว่างการประสานงานระหว่างจังหวัดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของกัมพูชา เพื่อเตรียมการให้ทีมบริษัทที่ปรึกษาเข้าทำการศึกษาในพื้นที่ได้ โดยหลังจากที่บริษัทที่ปรึกษาได้เริ่มดำเนินการลงพื้นที่แล้ว คาดว่าจะใช้ระยะเวลาประมาณ ๔ เดือน ในการศึกษา วิเคราะห์ และสรุปข้อมูลที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

๔. กฎหมายและกติการะหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง

คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน ได้พิจารณาตรวจสอบโดยอาศัยบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว)พุทธศักราช ๒๕๕๗ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ (ที่ใช้บังคับอยู่ในขณะตรวจสอบ) พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา

/(๑) รัฐธรรมนูญ...

(๑) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗

มาตรา ๔ ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคบรรดาที่ชนชาวไทยเคยได้รับการคุ้มครองตามประเพณีการปกครองประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศไทยมีอยู่แล้วย่อมได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญนี้

(๒) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐

มาตรา ๘๒ วรรคแรก รัฐต้องส่งเสริมสัมพันธไมตรีและความร่วมมือกับนานาประเทศ และพึงถือหลักในการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ตลอดจนต้องปฏิบัติตามสนธิสัญญาด้านสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี รวมทั้งตามพันธกรณีที่ได้กระทำไว้กับนานาประเทศและองค์การระหว่างประเทศ

มาตรา ๒๕๗ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

(๑) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำ อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรือไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการ ในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

(๓) พระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒

มาตรา ๓ ในพระราชบัญญัติฉบับนี้ “สิทธิมนุษยชน” หมายความว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการรับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมาย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทยมีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

มาตรา ๑๕ คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(๑) ส่งเสริมการเคารพและการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ

(๒) ตรวจสอบและรายงานการกระทำหรือการละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน หรืออันไม่เป็นไปตามพันธกรณีระหว่างประเทศเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนที่ประเทศไทยเป็นภาคี และเสนอมาตรการแก้ไขที่เหมาะสมต่อบุคคลหรือหน่วยงานที่กระทำหรือละเลยการกระทำดังกล่าวเพื่อดำเนินการในกรณีที่ปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่เสนอให้รายงานต่อรัฐสภาเพื่อดำเนินการต่อไป

(๓) เสนอแนะนโยบายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับต่อรัฐสภา และคณะรัฐมนตรีเพื่อส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

/(๔) กติกา...

(๔) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมือง และสิทธิทางการเมือง

ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๒๙ ตุลาคม ๒๕๓๙

ข้อ ๑ ข้อ ๑ ย่อย ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยอาศัยสิทธินั้น ประชาชนจะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนอย่างเสรี รวมทั้งดำเนินการอย่างเสรีในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ข้อ ๒ ย่อย เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชนทั้งปวงอาจจัดการโภคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติของตนได้อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใดๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน และกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชนจะไม่ถูกลิดรอนจากวิถีทางแห่งการยังชีพของตนไม่ว่าในกรณีใดๆ

ข้อ ๓ ย่อย รัฐภาคีแห่งกติกาฉบับนี้ รวมทั้งผู้ที่รับผิดชอบในการบริหารดินแดนที่ไม่ได้ปกครองตนเองและดินแดนในภาวะทรัสตี จะส่งเสริมสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองให้บรรลุผลเป็นจริง และต้องเคารพสิทธินั้นตามบทบัญญัติแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

ข้อ ๔๗ จะตีความกติกานี้ในทางที่เสื่อมสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดของปวงชนในอันที่จะอุปโภคและใช้ประโยชน์โภคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติอย่างเต็มที่และเสรีมิได้

(๕) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีเมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒

ข้อ ๑ ข้อ ๑ ย่อย ประชาชนทั้งปวงมีสิทธิกำหนดเจตจำนงของตนเอง โดยสิทธินั้นประชาชาติเหล่านั้นจะกำหนดสถานะทางการเมืองของตนโดยเสรี และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของตนอย่างเสรี

ข้อ ๒ ย่อย เพื่อจุดมุ่งหมายของตน ประชาชาติทั้งปวงอาจจัดการโภคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติของตนได้อย่างเสรี โดยไม่กระทบต่อพันธกรณีใดๆ อันเกิดจากความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการแห่งผลประโยชน์ร่วมกันและกฎหมายระหว่างประเทศ ประชาชาติจะไม่ถูกลิดรอนวิถีทางยังชีพของตนไม่ว่ากรณีใด

ข้อ ๓ ย่อย รัฐภาคีแห่งกติกานี้ รวมทั้งรัฐที่รับผิดชอบในการบริหารดินแดนที่ไม่ได้ปกครองตนเองและดินแดนในภาวะทรัสตี จะส่งเสริมให้สิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเองมีผลจริงจัง และจะต้องเคารพสิทธินั้น ตามบทบัญญัติแห่งกฎบัตรสหประชาชาติ

/ข้อ ๒๕ ...

ข้อ ๒๕ ไม่มีบทบัญญัติใดในกติกานี้ที่จะตีความไปในทางเสื่อมเสียต่อสิทธิที่มีมาแต่กำเนิดของประชาชาติทั้งปวง ในอันที่จะอุปโภคและใช้ประโยชน์จากโภคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติของตนอย่างเต็มที่และโดยเสรี

(๖) ปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ASEAN Human Rights Declaration) ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามรับรองปฏิญญานี้เมื่อวันที่ ๑๘ พฤศจิกายน ๒๕๕๕

สิทธิในการพัฒนา (Right to Development)

ข้อ ๓๕ สิทธิในการพัฒนาเป็นสิทธิมนุษยชนที่ไม่อาจเพิกถอนได้ ซึ่งโดยพื้นฐานแห่งสิทธิดังกล่าว มนุษย์ทุกคนและประชาชนอาเซียน มีสิทธิในการมีส่วนร่วม เกื้อหนุน ใช้สิทธิ และได้รับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและยั่งยืนจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการเมือง สิทธิในการพัฒนาควรได้รับการดำเนินการให้บรรลุผล เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นหลังอย่างเป็นธรรม ทั้งนี้ แม้การพัฒนาจะเอื้อต่อและเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการมีสิทธิมนุษยชนทั้งมวล แต่การขาดการพัฒนาก็ไม่อาจถูกนำไปอ้างเพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่การละเมิดสิทธิมนุษยชนตามที่ได้รับการยอมรับระหว่างประเทศ

ข้อ ๓๖ รัฐสมาชิกอาเซียนควรดำเนินโครงการด้านการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและตอบสนองต่อเพศสภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาความยากจน สร้างสภาวะซึ่งเอื้อต่อการคุ้มครองและรักษาสภาพแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนอาเซียนมีสิทธิมนุษยชนตามที่ปรากฏในปฏิญญาฉบับนี้บนพื้นฐานของความเป็นธรรม และลดช่องว่างของการพัฒนาในอาเซียนอย่างต่อเนื่อง

ความร่วมมือในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (Cooperation in The Promotion and Protection of Human rights)

ข้อ ๓๙ รัฐสมาชิกอาเซียนมีผลประโยชน์และความมุ่งมั่นร่วมกันที่จะส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะสามารถบรรลุได้ด้วยความร่วมมือระหว่างกัน และความร่วมมือกับสถาบัน/องค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับชาติ ภูมิภาค และระหว่างประเทศ และอื่นๆ เป็นอาทิ โดยเป็นไปตามกฎบัตรอาเซียน

ข้อ ๔๐ ไม่มีสิ่งใดในปฏิญญานี้ที่อาจถูกตีความได้ว่า เป็นการให้สิทธิแก่รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใดที่จะกระทำการใดที่ลิดรอนเป้าประสงค์และหลักการของอาเซียนหรือทำลายสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่กำหนดไว้ในปฏิญญาฉบับนี้ และตราสารระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งรัฐสมาชิกอาเซียนเป็นภาคี

/(๗) หลักการ...

(๗) หลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (๒๕๕๔)) ซึ่งถือเป็นมาตรฐานระหว่างประเทศที่ได้รับการรับรองในการประชุมใหญ่สามัญของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ครั้งที่ ๑๗ และเผยแพร่เป็นเอกสารเลขที่ A/HRC/๑๗/๓๑เมื่อวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๕๔

ส่วนที่ ๑ หน้าที่ของรัฐในการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (The State duty to protect human rights)

ก. หลักการพื้นฐาน

๑. รัฐต้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของประชาชนให้พ้นจากการกระทำที่ไม่ชอบภายในดินแดนของตน และ/หรือการกระทำของบุคคลภายนอก รวมถึงองค์กรธุรกิจในเขตอำนาจของตน การคุ้มครองกำหนดให้ใช้ขั้นตอนที่เหมาะสมในการป้องกัน สืบสวน ลงโทษ และเยียวยาผลของการกระทำที่ไม่ชอบโดยใช้นโยบาย กฎหมาย ข้อบังคับ และการพิจารณาตัดสินคดีที่มีประสิทธิภาพ

๒. รัฐต้องกำหนดความคาดหวังต่อองค์กรธุรกิจที่ตั้งอยู่ในดินแดนหรือเขตอำนาจของรัฐ ว่าจะต้องมีการดำเนินการที่เคารพหลักสิทธิมนุษยชนในการดำเนินธุรกิจ

ข. หลักการในการดำเนินการ

หน้าที่โดยทั่วไปของรัฐในเรื่องการควบคุมกับหน้าที่ตามนโยบาย

๓. ในการทำหน้าที่ของรัฐในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน รัฐควรดำเนินการ ดังนี้

(ก) บังคับใช้กฎหมายที่มุ่งหรือมีผลกำหนดให้องค์กรธุรกิจเคารพสิทธิมนุษยชนและกำหนดให้องค์กรธุรกิจประเมินความเพียงพอของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และจัดการกับช่องว่างที่ปรากฏ

(ข) ประกันว่ากฎหมายและนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการก่อตั้งและการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ เช่น กฎหมายธุรกิจต้องไม่เป็นอุปสรรค แต่ต้องส่งเสริมให้เกิดการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน

(ค) จัดให้มีแนวปฏิบัติที่มีประสิทธิผลแก่องค์กรธุรกิจในเรื่องวิธีการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน ตลอดการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ

(ง) สนับสนุนองค์กรธุรกิจให้กำหนดวิธีการรับมือกับผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนอย่างชัดเจน ในสถานการณ์ที่เสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

/การประกัน...

การประกันการสอดประสานทางด้านนโยบาย (Ensureing policy coherence)

๘. รัฐควรจะประกันว่าหน่วยงานภาครัฐและองค์การอื่นๆ ที่อยู่ภายใต้กำกับของรัฐ ต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชนในการประกอบธุรกิจ โดยตระหนักถึงหน้าที่ของรัฐในการปกป้องคุ้มครองสิทธิของประชาชน และให้ข้อมูลข่าวสาร การฝึกอบรม และการสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ ๒ ความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน (The corporate responsibility to respect human rights)

ก. หลักการพื้นฐาน

๑๑. องค์กรธุรกิจควรเคารพหลักสิทธิมนุษยชน โดยหลีกเลี่ยงที่จะละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น และควรดูแลผลกระทบทางลบจากการที่องค์กรธุรกิจได้เข้าไปเกี่ยวข้อง

๑๒. ความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจที่เคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชน ย่อมหมายถึง การยอมรับกฎหมายสิทธิมนุษยชน อันเป็นที่ยอมรับในระดับระหว่างประเทศ ตามที่เป็นที่เข้าใจว่าเป็นเรื่องต่างๆ ที่ได้แสดงไว้ในตราสารหลักระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับหลักการที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ที่แสดงออกในอนุสัญญาและปฏิญญาว่าด้วยหลักการและสิทธิขั้นพื้นฐานในการทำงาน

๑๓. ความรับผิดชอบในการเคารพสิทธิมนุษยชนกำหนดว่าองค์กรธุรกิจต้องดำเนินการ ดังนี้

(ก) หลีกเลี่ยงการกระทำหรือการมีส่วนที่จะทำให้เกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน จากกิจกรรมขององค์กรธุรกิจเอง และต้องแก้ไขปัญหาหากเกิดผลกระทบ

(ข) หาทางป้องกันหรือลดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการผลิต หรือการบริการขององค์กรธุรกิจ อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางธุรกิจ แม้ว่าองค์กรธุรกิจจะไม่ได้มีส่วนทำให้มีผลกระทบเหล่านั้นก็ตาม

๑๔. ความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจที่จะเคารพหลักสิทธิมนุษยชนนั้น ย่อมใช้กับองค์กรธุรกิจทุกแห่งโดยไม่คำนึงถึงขนาด ภาคส่วนบริบทในการดำเนินการ กรรมสิทธิ์ และโครงสร้าง กระนั้นก็ตาม ขนาดและความซับซ้อนของวิธีการที่องค์กรธุรกิจใช้เพื่อทำตามความรับผิดชอบอาจแตกต่างกันไปตามปัจจัยเหล่านี้ และตามความหนักเบาของผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนขององค์กรธุรกิจ

/๑๕. เพื่อให้...

๑๕. เพื่อให้เป็นไปตามความรับผิดชอบในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน องค์กรธุรกิจควรจะมีนโยบายและกระบวนการที่เหมาะสมกับขนาดและสภาพแวดล้อมขององค์กรธุรกิจ รวมถึงเรื่องต่อไปนี้

(ก) การผูกพันในนโยบายในอันที่จะทำให้เป็นไปตามความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจที่จะเคารพหลักสิทธิมนุษยชน

(ข) กระบวนการที่เฝ้าระวังในเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง เพื่อป้องกัน ลดความสูญเสีย และรับผิดชอบต่อการที่องค์กรธุรกิจจะดูแลผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนของผู้มีส่วนได้เสีย

(ค) กระบวนการเพื่อทำให้สามารถให้การเยียวยาในเรื่องผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่องค์กรธุรกิจก่อหรือมีส่วนทำให้เกิด

ข. หลักการในการดำเนินการ

การผูกพันในนโยบาย (Policy commitment)

๑๖. พื้นฐานในการปลูกฝังความรับผิดชอบขององค์กรธุรกิจในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน องค์กรธุรกิจควรแสดงออกซึ่งการผูกพันที่จะทำให้เป็นไปตามความรับผิดชอบนี้ โดยอาศัยคำแถลงนโยบายที่

(ก) ได้รับความเห็นชอบในระดับอาวุโสสูงสุดขององค์กรธุรกิจนั้น

(ข) ได้รับการแจ้งข่าวสารโดยใช้ระบบสื่อสารภายในและ/หรือภายนอกที่เกี่ยวข้อง

(ค) วางข้อกำหนดว่า องค์กรธุรกิจมีความคาดหวังด้านสิทธิมนุษยชนจากบุคลากร หุ้นส่วนทางการค้าและฝ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการผลิตหรือการบริการขององค์กรธุรกิจนั้น

(ง) มีการประกาศต่อสาธารณะและมีการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกไปยังบรรดาบุคลากร หุ้นส่วนทางการค้า และผู้เกี่ยวข้อง

(จ) จำเป็นต้องสะท้อนอยู่ในนโยบายและกระบวนวิธีการดำเนินการเพื่อเป็นการผูกพันอย่างทั่วถึงภายในองค์กรธุรกิจ

การเฝ้าระวังในเรื่องสิทธิมนุษยชนอย่างจริงจัง (Human rights due diligence)

๑๗. องค์กรธุรกิจควรดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบ โดยยึดหลักสิทธิมนุษยชน ในการป้องกัน ลดความสูญเสีย มีการประเมินผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิ

/มนุษยชน...

มนุษยชนที่เกิดขึ้นจริงและอาจเกิดขึ้นได้ และมีการติดตามผลกระทบนั้นอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีการสื่อสารต่อสาธารณะเพื่อให้แน่ใจได้ว่า ผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการดูแลและเยียวยาอย่างใส่ใจ

(ก) ควรครอบคลุมผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่องค์กรธุรกิจอาจก่อหรือมีส่วนทำให้เกิดขึ้น โดยผ่านกิจกรรมขององค์กรธุรกิจหรืออาจเชื่อมโยงกับการผลิต หรือบริการขององค์กรธุรกิจ โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางธุรกิจ

(ข) ย่อมมีความต่างกันในเชิงความซับซ้อนตามขนาดขององค์กรธุรกิจ ความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่รุนแรง และสภาพตามธรรมชาติกับบริบทการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ

(ค) ควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยยอมรับว่าการเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนอาจเปลี่ยนไปตามสถานการณ์และบริบทในการดำเนินการขององค์กรธุรกิจ

๑๘. เพื่อที่จะวัดการเสี่ยงภัยในด้านสิทธิมนุษยชน องค์กรธุรกิจควรระบุและประเมินผลกระทบทางลบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจริงหรือที่น่าจะเกิดขึ้นได้ที่องค์กรธุรกิจอาจจะเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะโดยกิจการขององค์กรธุรกิจเอง หรือเป็นผลตามมาของความสัมพันธ์ทางธุรกิจขององค์กรธุรกิจ โดยมีกระบวนการ ดังนี้

(ก) ประเมินความเสี่ยงโดยผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนภายในหรือภายนอกที่เป็นอิสระ

(ข) จัดให้มีการปรึกษาหารืออย่างจริงจังกับกลุ่มที่อาจจะได้รับผลกระทบ และผู้มีส่วนได้เสียตามความเหมาะสมกับขนาดขององค์กรธุรกิจ สภาพ และบริบทของการดำเนินการ

การเยียวยา (Remidiation)

๒๒. ในกรณีที่องค์กรธุรกิจถูกระบุว่า ได้ก่อให้เกิดหรือมีส่วนร่วมในการละเมิดสิทธิมนุษยชน องค์กรธุรกิจเหล่านั้นควรจัดให้มี หรือร่วมมือในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยใช้กระบวนวิธีที่ชอบด้วยกฎหมาย

บรรดาประเด็นต่างๆ ในบริบท (Issues of context)

๒๓. ในทุกบริบท องค์กรธุรกิจควรจะ

(ก) ทำตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องทุกฉบับ และเคารพต่อหลักสิทธิมนุษยชนที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ตามความเหมาะสม

(ข) แสวงหาแนวทางที่จะเคารพหลักการที่เป็นที่ยอมรับในระดับสากล เมื่อเผชิญกับข้อกำหนดที่ขัดกัน

/(ค) ปฏิบัติ...

(ค) ปฏิบัติตามกฎหมายในการจัดการความเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง โดยนับเป็นประเด็นการทำตามกฎหมายในที่ใดก็ตามที่องค์กรธุรกิจดำเนินการ

ส่วนที่ ๓ การเข้าถึงการเยียวยา (Access to remedy)

ก. หลักการพื้นฐาน

๒๕. ในฐานะที่รัฐมีหน้าที่ต้องคุ้มครองไม่ให้องค์กรธุรกิจละเมิดสิทธิมนุษยชน รัฐต้องใช้ขั้นตอนที่เหมาะสม เพื่อประกันว่าผู้ได้รับผลกระทบต้องมีช่องทางเข้าถึงการเยียวยาที่มีประสิทธิผล โดยอาศัยวิธีการทางศาลและกระบวนการยุติธรรม การบริหาร นิติบัญญัติ หรือวิธีการที่เหมาะสมอื่นๆ เพื่อดำเนินการเมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนภายในดินแดนหรือเขตอำนาจของรัฐ

ข. หลักการในการดำเนินการ

กลไกทางการยุติธรรมของรัฐ (State – based judicial mechanisms)

๒๖. รัฐควรต้องใช้ขั้นตอนที่เหมาะสมเพื่อประกันประสิทธิผลของกลไกยุติธรรมภายใน เพื่อดูแลสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ รวมทั้งพิจารณาหนทางในการลดอุปสรรคทางกฎหมาย การปฏิบัติ และอุปสรรคอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องที่อาจนะไปสู่การปฏิเสธการเข้าถึงการเยียวยา

กลไกการร้องทุกข์ที่ไม่ใช่กระบวนการยุติธรรมโดยรัฐ (State – based non – judicial grievance mechanisms)

๒๘. รัฐควรพิจารณาแนวทางการเข้าถึงกลไกการร้องทุกข์ที่ไม่อาศัยรัฐ จากการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับองค์กรธุรกิจ

๕. ความเห็นและมติของคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชน

คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนได้พิจารณาตรวจสอบจากข้อมูลที่ได้รับจากการชี้แจงด้วยวาจาและเอกสารประกอบการร้องเรียนของผู้ร้อง และการเดินทางไปรับฟังข้อมูลจากชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) เพิ่มเติมในพื้นที่เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๗ ประกอบกับเอกสารและการชี้แจงของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด แล้ว สรุปข้อเท็จจริงและความเห็นได้ ดังนี้

(๑) ชุมชนทั้ง ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านบอส (Bos) หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) เป็นชุมชนท้องถิ่น มีชาวกัมพูชาอยู่อาศัยและทำกินในพื้นที่นี้มาช้านานแล้ว โดยชาวบ้านในชุมชนดำรงวิถีชีวิตอย่างปกติด้วยการทำการเกษตร เช่น การปลูกข้าวและพืชผัก

/ต่างๆ และ...

ต่างๆ และเก็บหาของป่าจากป่าชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้ ข้อเท็จจริงดังกล่าวมีความสอดคล้องกับรายงานการศึกษาวิจัยภาคสนามที่ทำการศึกษาข้อมูลชุมชนหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) ที่ว่า ชาวบ้านสามารถที่จะเลี้ยงดูครอบครัวของพวกเขาได้อย่างพอเพียงจากการทำเกษตรแบบผสมผสาน และการเก็บหาของป่า ในบริเวณใกล้เคียง การปลูกข้าวและการเก็บหาของป่าเคยเป็นแหล่งรายได้หลักของชาวบ้าน และยังมีการปลูกพืชผักอื่นๆ บนที่ดินเพื่อเป็นอาหารและรายได้เสริมอีกด้วย ชาวบ้านในหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) สามารถดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงจากความสามารถในการปลูกข้าวที่เพียงพอสำหรับเลี้ยงครอบครัว ชุมชนทั้ง ๕ หมู่บ้าน ซึ่งอาศัยและพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นในการดำรงวิถีชีวิตมาช้านานเหล่านี้ จึงมีสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง มีสิทธิในการจัดการโภคทรัพย์และทรัพยากรธรรมชาติอย่างเสรี และมีสิทธิที่จะไม่ถูกลิดรอนสิทธิในการดำรงวิถีชีวิตของตนไม่ว่ากรณีใด สิทธิเหล่านี้ได้รับการรับรองไว้ในกติการะหว่างประเทศและปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

(๒) การจัดการที่ดินเพื่อให้สัมปทานแก่บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ก่อให้เกิดผลกระทบและเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อคนกัมพูชา กล่าวคือ มีการบังคับไล่รื้อชาวบ้านให้ต้องออกจากพื้นที่ที่ชุมชนได้อาศัยดำรงวิถีชีวิตมานาน โดยการเผาทำลายบ้านเรือนของชาวบ้านในหมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) และหมู่บ้านบอส (Bos) นับร้อยหลังคาเรือน มีการจับกุมและดำเนินคดีชาวบ้านที่ออกมาเรียกร้อง ชาวบ้านต้องสูญเสียพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด และบางกรณียังเหลือที่ดินอยู่บางส่วนซึ่งไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว และการขาดความมั่นคงทางอาหารเนื่องจากการสูญเสียที่ดินทำกิน การไม่สามารถเข้าไปเก็บเกี่ยวพืชผลการเกษตรที่ปลูกเอาไว้ได้ รวมทั้งการไม่สามารถเข้าไปเก็บหาของป่าในพื้นที่ป่าชุมชนได้เพราะพื้นที่ป่าชุมชนได้กลายเป็นพื้นที่สัมปทานของบริษัทด้วย ซึ่งข้อมูลตามคำชี้แจงของผู้ร้องมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ประธานคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนเดินทางไปรับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากชาวบ้านในพื้นที่หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) เมื่อวันที่ ๑๑ สิงหาคม ๒๕๕๗

ทั้งนี้ ความต้องการของชาวบ้าน นอกจากการชดเชยเยียวยาความเสียหายต่อทรัพย์สินที่เกิดขึ้นแล้วนั้น ชาวบ้านยังต้องการพื้นที่ดินที่เคยทำกินเดิมกลับคืนมา เนื่องจากการสูญเสียที่ดินทำกิน ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตอย่างมาก แม้ว่ากลุ่มมิตรผล (บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด) ได้ชี้แจงเป็นเอกสารต่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนเมื่อวันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๖ ว่า กลุ่มมิตรผลไม่สนับสนุนการบุกรุกพื้นที่ครอบครองของผู้อื่น รวมทั้งการบังคับไล่ที่หรือการทำลายทรัพย์สินของผู้ใด และการลงทุนของกลุ่มมิตรผลในประเทศกัมพูชาได้ดำเนินการถูกต้องตามกฎหมายของประเทศกัมพูชาทุกขั้นตอน รวมทั้งยังสอดคล้องกับหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน โดยข้อตกลงตามสัญญานั้น รัฐบาลกัมพูชาจะเป็นผู้ทำ

/การสำรวจ...

การสำรวจและจัดสรรที่ดินสัมปทานเพื่อการเกษตรให้แก่กลุ่มมิตรผล และปัจจุบันกลุ่มมิตรผลได้แจ้งขอคืนพื้นที่ที่ได้รับการสัมปทานทั้งหมดให้แก่รัฐบาลกัมพูชา รวมทั้งการปิดบริษัทย่อยในประเทศกัมพูชาก็ตาม แต่เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบว่า บริษัทฯ ได้รับทราบว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น โดยการบังคับไล่รื้อและเผาทำลายบ้านเรือนและพืชพันธุ์ทางเกษตรของชาวบ้าน เพื่อให้ชาวบ้านออกจากพื้นที่และนำที่ดินมาให้สัมปทานทางธุรกิจแก่บริษัทฯ ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน ไม่มีที่อยู่อาศัย และมีการจ่ายค่าชดเชยที่ไม่เป็นธรรม ทั้งยังมีการทำร้ายจับกุมและดำเนินคดีกับชาวบ้าน ซึ่งเป็นผลพวงมาจากการที่ชาวบ้านเรียกร้องของความเป็นธรรม จึงถือว่า การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในประเทศกัมพูชาเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวข้องเพื่อทำให้บริษัท อังกอร์ชูการ์ จำกัด (Angor Sugar Co.Ltd.,) บริษัท โตนเล ชูการ์ เคน จำกัด (Tonle Sugar Cane Co.Ltd.,) และบริษัท เคนแอนด์ ชูการ์ วัลเลย์ จำกัด (Cane and Sugar Valley Co.Ltd.,) ซึ่งเป็นบริษัทลงทุนโดยตรงและลงทุนร่วมกับบริษัทอื่น ของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ได้รับสัมปทานที่ดินเพื่อประกอบธุรกิจในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ และเยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) ซึ่งมีหลักการพื้นฐานให้องค์กรธุรกิจต้องเคารพหลักสิทธิมนุษยชนโดยหลีกเลี่ยง การกระทำหรือการมีส่วนที่จะทำให้เกิดผลกระทบด้านสิทธิมนุษยชน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนของผู้อื่น และควรดูแลผลกระทบทางลบจากการที่องค์กรธุรกิจเข้าไปเกี่ยวข้อง ตลอดจนหาทางป้องกันหรือลดกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการผลิต หรือการบริการขององค์กรธุรกิจ อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางธุรกิจ แม้ว่าองค์กรธุรกิจจะไม่ได้มีส่วนทำให้เกิดผลกระทบเหล่านั้นก็ตาม

จากปัญหาตามข้อร้องเรียนดังกล่าว ทำให้บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ดำเนินการคืนพื้นที่สัมปทานทั้งหมดต่อรัฐบาลกัมพูชา โดยได้ออกจากพื้นที่สัมปทาน รวมทั้งดำเนินการปิดบริษัทย่อยในประเทศกัมพูชาเรียบร้อยแล้ว และได้ว่าจ้างบริษัทที่ปรึกษาในระดับสากล ให้ทำการศึกษาข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการสัมปทานที่ดินของบริษัทในพื้นที่นั้น และได้ชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนว่า บริษัทฯ พร้อมจะรับผิดชอบความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยจะใช้กรอบ International Finance Corporation ซึ่งเป็นกรอบที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ในระดับสากล โดย ADB และ World Bank เพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประชาชนกัมพูชา จึงถือว่าบริษัทได้ยอมรับว่าเกิดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่สัมปทานจริง และบริษัทฯ แสดงเจตจำนงในการแก้ไขปัญหาอันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางธุรกิจดังกล่าวแล้ว

/อย่างไรก็ตาม...

อย่างไรก็ตาม คณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนมีความเห็นว่า ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่สัมปทานที่ดินของบริษัทฯ ดังกล่าว ถือเป็นความรับผิดชอบโดยตรงของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด เนื่องจากการสัมปทานที่ดินที่เกิดขึ้นก็เป็นไปเพื่อประโยชน์ในการประกอบธุรกิจของบริษัทฯ และบริษัทฯ เป็นผู้ได้รับประโยชน์ทางธุรกิจจากการให้สัมปทานที่ดินนั้น และแม้ต่อมาบริษัทฯ ได้ขอคืนพื้นที่สัมปทานทั้งหมดให้แก่รัฐบาลกัมพูชา และดำเนินการปิดบริษัทย่อยในประเทศกัมพูชา ซึ่งส่งผลให้บริษัทไม่มีความเกี่ยวข้องในทางกฎหมายใดๆ ในพื้นที่สัมปทานแล้วก็ตาม แต่บริษัทก็ยังคงมีหน้าที่รับผิดชอบในการแก้ไขและชดเชยเยียวยาต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) ซึ่งกำหนดว่าองค์กรธุรกิจต้องหาทางป้องกันหรือลดกระทบด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินการผลิต หรือการบริการขององค์กรธุรกิจ อันเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ทางธุรกิจ แม้ว่าองค์กรธุรกิจจะไม่ได้มีส่วนทำให้เกิดผลกระทบเหล่านั้นก็ตาม และต้องดำเนินธุรกิจอย่างรับผิดชอบ โดยยึดหลักสิทธิมนุษยชนในการป้องกัน ลดความสูญเสีย มีการประเมินผลกระทบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น และมีการติดตามผลกระทบนั้นอย่างใกล้ชิด รวมทั้งมีการสื่อสารต่อสาธารณะเพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้ได้รับผลกระทบจะได้รับการดูแลและเยียวยาอย่างเป็นธรรม

คณะอนุกรรมการฯ มีความเห็นว่า การได้รับสัมปทานที่ดินของกลุ่มบริษัทน้ำตาลมิตรผล จำกัด มีความเกี่ยวข้องซึ่งก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อประชาชนประเทศกัมพูชา บริษัทฯ จึงมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้น ตลอดจนติดตามแก้ไขปัญหาจนกระทั่งมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะแล้วเสร็จ และเป็นธรรมต่อผู้ได้รับผลกระทบ ตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) ดังกล่าวข้างต้น

คณะอนุกรรมการจึงเห็นควรเสนอแนะนโยบายต่อบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด และรัฐบาล ดังนี้

(๑) บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด สมควรพิจารณาดำเนินการชดเชยและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านในชุมชนหมู่บ้านบอส (Bos) หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) ในจังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา

/ตามเจตจำนง...

ตามเจตจำนงที่ได้ชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘ และตามหนังสือชี้แจงของบริษัทฯ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘ โดยควรให้ชาวบ้านผู้ได้รับผลกระทบได้มีส่วนร่วมในการพิจารณาดำเนินการชดเชยเยียวยาของบริษัทฯ ในทุกขั้นตอน จนกระทั่งผู้ได้รับผลกระทบได้รับการชดเชยเยียวยาแล้วเสร็จอย่างเป็นธรรม ตลอดจนพิจารณาดำเนินการใดๆ ที่เป็นหลักประกันให้ชาวบ้านได้รับที่ดินคืนในพื้นที่และตามจำนวนเนื้อที่เคยทำกินอยู่เดิม

(๒) คณะรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) มาเป็นกรอบในการดำเนินการ

๖. ความเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้พิจารณาในคราวประชุมด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนครั้งที่ ๓๒/๒๕๕๘ เมื่อวันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๕๘ แล้ว โดยกรณีตามคำร้องมีการกล่าวหาว่า การดำเนินการทางธุรกิจของบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด และบริษัทร่วมธุรกิจทั้ง ๓ บริษัท ได้แก่ บริษัท อังกอร์ชูการ์ จำกัด (Angor Sugar Co.Ltd.,) บริษัท โตนเล ชูการ์ เคน จำกัด (Tonle Sugar Cane Co.Ltd.,) และบริษัท เคนแอนด์ ชูการ์ วัลเลย์ จำกัด (Cane and Sugar Valley Co.Ltd.,) มีการกระทำหรือละเลยการกระทำที่มีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในพื้นที่สัมปทานที่ดินเพื่อประกอบธุรกิจอุตสาหกรรมน้ำตาล ในพื้นที่อำเภอสำโรง (Samrong) และอำเภอจงกัล (Chongkal) จังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของกัมพูชา ในพื้นที่ชุมชน ๕ หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนหมู่บ้านบอส (Bos) หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) โดยมีบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ซึ่งเป็นองค์กรธุรกิจไทยเข้าร่วมธุรกิจด้วยนั้น เห็นว่ากรณีการดำเนินธุรกิจในพื้นที่ประเทศกัมพูชา ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า ยังไม่สอดคล้องตามหลักความรับผิดชอบของภาคธุรกิจในการเคารพหลักสิทธิมนุษยชน (The corporate responsibility to respect human rights) ตามหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) ส่วนที่ ๒ ข้อ ๑๑ ข้อ ๑๓ และบริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ควรมีความรับผิดชอบต่อการดำเนินธุรกิจตามหลักการข้อ ๑๗ ข้อ ๑๘ ข้อ ๒๒ และข้อ ๒๓

/ทั้งนี้ ...

ทั้งนี้ ปรากฏตามผลการตรวจสอบข้อเท็จจริงของคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนในการประชุมเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘ และตามหนังสือชี้แจงของบริษัทฯ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘ ว่า บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ได้ถอนการลงทุนและคืนพื้นที่สัมปทานที่ดินทั้งหมดให้รัฐบาลกัมพูชา และได้ว่าจ้างกลุ่ม International Environment Management ซึ่งเป็นบริษัทสัญชาติสวิตเซอร์แลนด์ เพื่อสำรวจข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นในพื้นที่จากการสัมปทานที่ดินเพื่อชดเชยเยียวยาต่อไป อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (เสียงข้างมากจำนวน ๕ เสียง) มีความเห็นว่า บริษัท น้ำตาลมิตรผล จำกัด ควรพิจารณาปรับเปลี่ยนนโยบายการดำเนินธุรกิจไปในทิศทางที่ไม่ก่อให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ว่าในรูปแบบใด และในพื้นที่ใด และควรพิจารณาดำเนินการชดเชยและเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อประชาชนกัมพูชาในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านบอส (Bos) หมู่บ้านโอบัดมุน (O'Bat Moan) หมู่บ้านตะมาน (Taman) หมู่บ้านตระเพียงเวง (Trapaing Veng) และหมู่บ้านคะตุม (Ktum) ในจังหวัดโอดอร์ เมียนเจย (Oddar Meanchey) ประเทศกัมพูชา ตามเจตจำนงที่ได้ชี้แจงต่อคณะอนุกรรมการด้านสิทธิชุมชนเมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๕๕๘ และตามหนังสือชี้แจงของบริษัทฯ ลงวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๘ จนกระทั่งผู้ได้รับผลกระทบได้รับการชดเชยเยียวยาแล้วเสร็จอย่างเป็นธรรมและเห็นควรเสนอแนะเชิงนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

๗. ข้อเสนอแนะนโยบาย

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมติเสนอแนะนโยบายต่อคณะรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ควรจัดตั้งกลไกหรือกำหนดภารกิจการกำกับดูแลการลงทุนในต่างประเทศของผู้ลงทุนสัญชาติไทยให้เคารพต่อหลักการพื้นฐานด้านสิทธิมนุษยชน โดยนำหลักการชี้แนะแห่งสหประชาชาติด้านธุรกิจและสิทธิมนุษยชน : การปฏิบัติตามกรอบการคุ้มครอง เคารพ เยียวยา (United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights : Implementing the Protect, Respect, Remedy Framework (2554)) มาเป็นกรอบในการดำเนินการ

/๘. มติคณะ ...

๘. มติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้องต้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เห็นควรมีข้อเสนอแนะนโยบายตามมาตรา ๑๕ (๓) แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ ตามข้อ ๗ ต่อคณะรัฐมนตรี กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ธนาคารแห่งประเทศไทย และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอทราบผลการดำเนินการดังกล่าวต่อไป

(ศาสตราจารย์อมรา พงศาพิชญ์)
ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายแท้จริง ศิริพานิช)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายนิรันดร์ พิทักษ์วัชระ)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายปริญญา ศิริสารการ)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นายไพบูลย์ วราหะไพฑูรย์)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

พลตำรวจเอก
(วันชัย ศรีนวลนัด)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

(นางวิสา เบ็ญจะมโน)
กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

หมายเหตุ ความเห็นต่างของกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเสียงข้างน้อย (นายปริญญา ศิริสารการ และพลตำรวจเอก วันชัย ศรีนวลนัด) ปรากฏตามรายงานการประชุมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ด้านการคุ้มครองและมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ครั้งที่ ๓๐/๒๕๕๘ วันที่ ๗ กันยายน ๒๕๕๘ และครั้งที่ ๓๒ วันที่ ๒๑ กันยายน ๒๕๕๘